

Motion till riksdagen

1987/88:Fi24

av Olof Johansson m. fl. (c)

med anledning av prop. 1987/88:150 med förslag till
slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret
1988/89, m. m. (kompletteringsproposition)

1 Sammanfattning

Sverige måste internationellt verka för att obalanserna mellan världens stora ekonomier kan elimineras. I det internationella arbetet är det också viktigt att aktualisera frågor om tillväxtens innehåll.

Miljöförstöring är inte tillväxt men kan registreras som sådan. Kvalitetsförbättringar inom värden kan mätas som försämrade produktivitet. Det är viktigt att de politiska besluten beaktar sådana felaktigheter i ekonomin. God miljö skall sättas som centralt mål för den ekonomiska politiken.

Årets lönerörelse innebär att ytterligare år går förlorade när det gäller att anpassa Sveriges kostnadsutveckling till de viktigaste konkurrentländernas. Koncentrationspolitiken och överhettningen har höjt lönenivån över angivna ramar.

Positiva inslag har dock varit att en ökad flexibilitet nu kan skapas och att låglöneområden, som hotat utvecklas till permanenta krissektorer i ekonomin, nu fått rejäla lyft.

De regionala obalanserna förstärks i den svenska ekonomin. Överhettningsproblemen drabbar de enskilda människorna hårt i form av bostadsbrist, urholkad social service, trafik- och miljöproblem. Överhettningen är kostnadsdrivande med spridningseffekter över hela landet och är därmed en starkt negativ faktor för ekonomin som helhet.

Skattetrycket måste minska och hushållssparandet öka. Centern förordar kraftfulla sparstimulanser som en viktig förutsättning för ett sänkt skattetryck. Personliga investeringskonton bör införas med möjlighet att skattefritt sätta in ett halvt basbelopp som ett målsparande. uttag får ske för start av företag, anskaffande av bostad, studier eller – efter fyllda 55 år – pension.

Den viktigaste skattefrågan för 1989 är att undvika kommunalskattehöjningar, vilka skulle kunna äventyra såväl fördelningspolitiska ambitioner som strävan att sänka marginals-katten. En marginals-kattesänkning 1989 måste kombineras med höjt grundavdrag för att också inkomsttagare med vanliga eller låga inkomster skall få skattesänkning. Skatten på mat skall sänkas.

En skattereform av angivet slag, i kombination med en skärpt regionalpolitik och en reformerad arbetslöshetsförsäkring, skapar förutsättningar för en lugnare löneutveckling framöver. Regeringen måste agera så att man trovärdigt dämpar inflationens förväntningar och inte lägger ut "golv" för löneökningarna.

Centern har föreslagit likviditetsindragningar från storföretagen. De accepteras nu av regeringen. De är en viktig åtgärd för att begränsa koncentrationseffekterna av den tredje vägens politik.

Mot. 1987/88
Fi24

Centern säger nej till skärpning av generalklausulen i skattelagstiftningen och förordar att nuvarande regler förändras till att motsvara de ursprungliga reglerna.

Centern kritiserar regeringen för otillräckliga fördelningspolitiska ambitioner. Förslagen att höja de högsta pensionerna mest och att slopa pensionärernas friår i sjukvården är sådana exempel. Bristerna i kommunal skatteutjämning, regionalpolitik och småföretagspolitik bekräftar bilden.

I januari redovisade centern en budgetbalans som motsvarade regeringens förslag. De förslag som väckts under vårriksdagen innebär ett budgetalternativ som är drygt 1 miljard kronor starkare än regeringens. De viktigaste förändringarna avser miljöavgifter och energiskatt samt mindre höjningar vad gäller ersättningen från a-kassan. Vidare innebär centerns förslag på studiemedelsområdet en kostnad om ca 200 milj. kr.

2 Den internationella ekonomin

Obalanserna mellan världens stora ekonomier kvarstår. Ett av de största hoten mot en stabil ekonomisk tillväxt är de stora underskotten i den amerikanska handelsbalansen och motsvarande stora överskott i de japanska och västtyska ekonomierna. Den känslighet som finns inför den amerikanska situationen visades tydligt genom reaktionen på överraskande stora negativa underskottssiffror i februari månad.

Om inte USA kan förbättra sin handelsbalans finns en påtaglig risk för protektionistiska åtgärder. De skulle negativt påverka den ekonomiska utvecklingen i hela världsekonomin i övrigt. En viktig förutsättning för en bättre utveckling är att USA förmår hantera sitt eget budgetunderskott på ett bättre sätt. Ett annat är att andra stora ekonomier för en så expansiv politik att de stora överskotten kan begränsas.

Sverige bör, som ordföranden vid OECD:s ministerrådsmöte, agera för ett samordnat uppträdande mellan världens länder för att reda ut obalansproblemen. Det är viktigt att sådana möjligheter tas till vara.

Ekonomiska bedömare lät sig hösten 1987 och vintern 1988 i hög grad påverkas av det kraftiga börsfallet i oktober. I dagens perspektiv kan vi konstatera att oron var överdriven. Den reala ekonomin har gått relativt opåverkad genom dessa händelser. Det är dock inte lämpligt att dra långsiktiga slutsatser av det senaste halvårets händelser.

Tillväxten i OECD-området bedöms nu för 1988 bli 2,75 %. Det är något högre än vad som antogs i januari. Om de starka ekonomierna för en tillräckligt expansiv politik, torde förutsättningar finnas för en ytterligare justering uppåt. Särskilt för 1989, där konjunkturen eljest riskerar att avmattas, vore en sådan utveckling önskvärd.

BNP i Sverige antas öka med 2,2 %. Om man ser till senast tillgängliga 12-månadersstatistik för industriproduktionen visar det sig att de senaste årens bristfälliga kapacitetsutbyggnad medfört att Sverige är väsentligt sämre än alla stora industriländer. Storbritannien undantaget, kunnat ta vara på högkonjunktursens möjligheter.

Vi vill för vår del också peka på vikten av att Sverige i sitt internationella arbete håller frågan om tillväxtens innehåll högt. Ofta kan miljöförstöring registreras som tillväxt. Miljöförstöring är en av de viktigaste orsakerna till permanent fattigdom i stora områden, liksom fattigdomen i sig skapar ytterligare miljöförstöring. Den industrialiserade världens misstag på miljöområdet bör inte upprepas i de snabbt expansiva ekonomierna. Också de måste bli varse frågorna om tillväxtens innehåll.

3 Sveriges ekonomiska utveckling 1970–1987

Läget i den svenska ekonomin är vid första anblicken gott. Arbetslösheten är genomsnittligt låg, statsbudgeten är i stort sett i balans och tillväxttakten under 1987 är tillfredsställande. Studeras däremot läget närmare är Sveriges grundläggande problem sedan slutet på 1970-talet ännu olösta.

Det främsta problemet för Sverige har varit att pressa ned kostnadsökningarna till omvärldens nivå. 1973–1974 bedrevs en expansiv politik i syfte att kompensera för den kontraktiva politik som fördes i utlandet som följd av oljeprischocken. Den internationella lågkonjunkturen skulle överbryggas. Vinsterna steg och omfattande investeringar gjordes i branscher som senare skulle visa sig mindre framgångsrika. Dessutom sjönk de årliga produktivetsökningarna drastiskt inom den svenska ekonomin.

Den expansiva politiken skapade ett inflationstryck och krav på stora löneökningar. 1974–1976 ökade också företagens lönekostnader med 40 %. En stor del av denna ökning härrörde från ökade löneskatter. Den minskade produktivetsökningstakten och oljeprischocken hade nödvändiggjort en anpassning nedåt av reallönerna. I stället skedde motsatsen. Sverige hamnade i en allvarlig kostnadskris.

Sverige tappade snabbt marknadsandelar till följd av försämrade relativpriser och vinstmarginalerna föll kraftigt. Sverige devalverade tre gånger under 1976 och 1977 vilket ökade tillväxten påtagligt. Landet var på väg mot balans då uppgången bröts av den andra oljeprischocken 1979–1980. Tillväxten blev till skillnad från tidigare dock inte lägre i Sverige än internationellt. Den nödvändiga anpassningen nedåt av reallönerna skedde inte heller nu. I stället devalverades åter kronan 1981 och 1982 med sammanlagt drygt 24 %. Devalveringarna medförde en högre vinstnivå och marknadsandelarna för den svenska exportindustrin steg åter.

Sysselsättningen räddades i slutet av 1970-talet genom omfattande arbetsmarknads- och industripolitiska insatser. Medan arbetslösheten steg till tvåsiffriga tal i Europa i övrigt, lyckades Sverige hålla den på mycket rimliga nivåer. Samtidigt omvandlades den svenska industristrukturen i snabb takt under denna period och landet kunde därför tack vare de centerledda regeringarnas insatser sedermera gå ut ur den internationella lågkonjunkturen med en låg arbetslöshet och en stark industri.

Efter devalveringarna 1981 och 1982 skedde, bl. a. till följd av dessa goda förutsättningar, en snabb återhämtning i svensk ekonomi när konjunkturen vände uppåt. Till en början vann den svenska industrin åter marknadsandelar. Tillväxten var exportledd. Från sommaren 1981 till hösten 1982, dvs. under mittenregeringens tid, låg svensk inflation på OECD-genom-

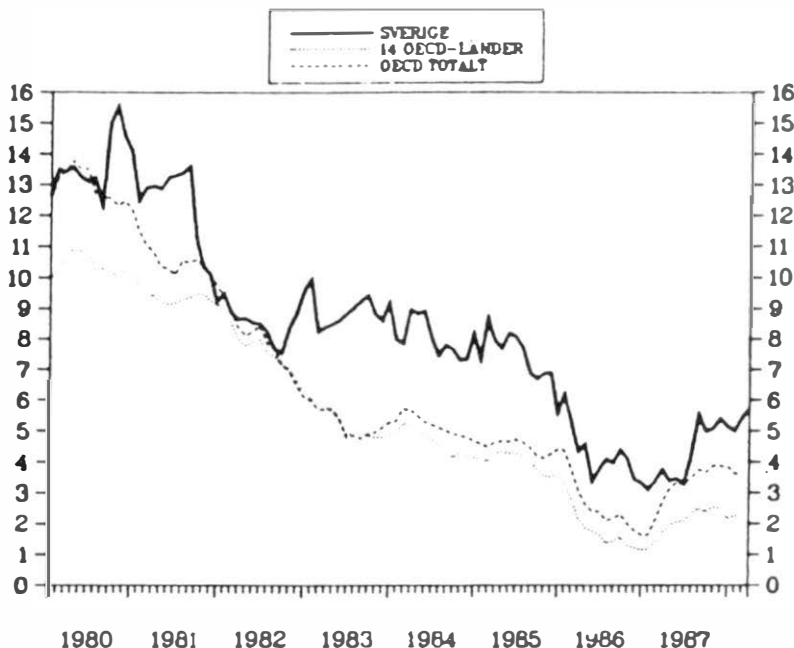
snittet. Sedan dess har inflationen ständigt legat 2–3 % över detta genomsnitt (se diagram).

Mot. 1987/88
Fi24

Konsumentprisindex

12-månaders förändringstal. Utfall t. o. m. mars 1988

Sverige t. o. m. februari 1988 OECD

Anm: De 14 OECD-länderna är sammanvägda enligt varje lands betydelse som konkurrenter till Sverige på världsmarknaden.

Källor: OECD, statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet samt finansdepartementet.

Löne- och kostnadsutvecklingen var således efter 1982 för hög i relation till omvärlden. Relativpriserna försämrades och svenska marknadsandelar började åter minska. Tillväxten blev konsumtionsledd vilket försvagade bytesbalansen. Sverige har dock hittills klarat sig från att anpassa sig till omvärldens kostnadsutveckling till följd av en rad lyckliga omständigheter. För det första har den svenska valutakorgens konstruktion givit en konkurrenskraftsförstärkning i förhållande till våra viktigaste konkurrentländer (USA undantaget) genom en "smygdevalvering" i takt med dollarraset. För det andra innebar oljeprisfallet 1986 en engångsförbättring av den svenska bytesbalansen med 15 miljarder.

Sammanfattningsvis kan sägas att Sverige under ett antal år har haft ett andrum för att lösa de grundläggande obalanserna i ekonomin. Devalvering, oljeprissänkning, internationell räntesänkning och dollarkursfall har inneburit en respitid för att komma till rätta med hög inflation, snabb kostnadsutveckling, låg produktivitetsutveckling samt svag extern balans. Man kan konstatera att inget av dessa problem är löst. Regeringen har trots de internationellt goda förutsättningarna hittills misslyckats med att ut-

hålligt lösa de ekonomiska problemen. Den höga räntan är ett bevis på detta.

Mot. 1987/88
Fi24

4 Den svenska ekonomin 1988

Den privata konsumtionen ökade med 4 % under 1987. Konsumtionstillväxten berodde på snabbt ökande timlöner, regeringens prisstopp och lättnader på kreditmarknaden. En alltför stor del av tillväxten i den svenska ekonomin kan hänföras till en ökad privat efterfrågan. Bytesbalansen försvagades till följd av försämrad konkurrenskraft och snabb inhemsk konsumtionsökning. I stort står sig samma bild för 1988.

Den viktigaste händelsen i svensk ekonomi sedan finansplanen i januari är att vi nu har löneavtal på flertalet avtalsområden. Dessa avtal är väsentligt dyrare än vad svensk ekonomi på lång sikt tål. Regeringens ekonomiska politik har inte hållit tillbaka kostnadsökningarna.

Mot önskade 4 % löneökning talar nu regeringen om ca 6 % men mycket talar för att det blir över 7 %.

Även om löneutvecklingen är för hög finns positiva sidor i årets avtal, vilka kan medverka till en bättre funktion i ekonomin. Dit hör möjligheterna till större flexibilitet och lokal anpassning av lönerna men framför allt att låglöneyrken med rekryteringsvårigheter nu får rejäla lyft. Detta gäller inte bara personal inom vård och omsorg.

Sammantaget kan konstateras att 1988 års löneavtal leder till överhettning i den svenska ekonomin med en hög inflationsnivå som följd. Med de överhäng för 1989 som skapats och den osäkerhet som regeringens agerande ger innebär detta risker för snabbt stegrade bytesbalansunderskott. Sveriges ekonomiska politik måste vara så inriktad att vi undviker de tvångssituationer som stora underskott innebär. Även de stora regionala obalanserna och kapacitetsproblemen i industrin skapar överhettning.

När socialdemokraterna tillträdde hösten 1982 uppgick skattetrycket till 50,5 %. 1987 uppgick det till 55,6 %. Regeringen har i denna beräkning ej lagt in den s. k. engångsskatten, ej heller arvs- och gåvoskatterna. Tas även dessa med i beräkningen har skattetrycket stigit till över 57 % eller med ca 7 procentenheter sedan 1982.

Skattetrycksökningen i Sverige sedan 1982 motsvarar ca 70 miljarder kronor vilket är jämförbart med det budgetunderskott som kunde beräknas för 1982 innan regeringsskiftet. Den tillträdande regeringen spädde efter skiftet på underskottet med ytterligare 20 miljarder. Socialdemokraterna har med andra ord minskat det statliga budgetunderskottet i stort sett endast med hjälp av inkomstförstärkningar.

Mot bakgrund av att regeringen i ord uttryckt uppfattningen att skattetrycket skall sjunka är det anmärkningsvärt att man i handling agerar tvärt emot. I långtidsutredningens 3-årskalkylsscenario utgår man från att skattetrycket skall "ligga kvar vid en i stort oförändrad nivå" (s. 17).

Enligt vår mening måste målet vara att sänka skattetrycket. Särskilt viktigt är att minska beskattningen av arbete, dvs. statlig och kommunal inkomstskatt samt arbetsgivar- och egenavgifter för småföretag. Vi utvecklar nedan vår syn på skattepolitiken.

Hoten mot den svenska exportens konkurrenskraft har hittills kompensrats av dollarkursfallet. Genom den dubbla vikt dollarn har i den svenska valutakorgen medfört ett dollarfall automatiskt en devalvering av den svenska valutan gentemot övriga valutor. Sverige har de senaste åren klarat att bibehålla konkurrenskraften gentemot omvärlden endast tack vare upprepade nedjusteringar av valutan. Det senaste dollarfallet innebär dock att devalveringseffekten från 1981–1982 nu är helt upptäen i förhållande till USA.

Dollarfallet innebär ökade möjligheter för Sverige att behålla marknadsandelar på exportmarknaderna, exklusive USA. Isolerat betydde förvinterns dollarfall en möjlighet att öka marknadsandelarna med en dryg procent, vilket motsvarar en förbättrad bytesbalans med över 3 miljarder 1988 och upp emot det dubbla 1989. Detta skall dock jämföras med ett läge där Sverige tappar marknadsandelar också vid oförändrad konkurrenskraft. Kursförändringarna medför att Sverige gör valutavinster på utlandsskulderna, vilket beaktats i kompletteringspropositionen. Det stora problemet för bytesbalansen består i den alltför höga privata konsumtionen och de för snabba löneökningarna vilket försämrar konkurrenskraften men även den avtagande marknadstillväxten internationellt har betydelse.

1986 blev bytesbalansöverskottet 7 miljarder kronor. 1987 blev det ett underskott på –4 miljarder och för 1988 ökar underskotten till uppskattningsvis 11 miljarder kronor. Detta är en mycket oroande utveckling, särskilt som flera tecken tyder på en fortsatt försämring 1989.

En rad faktorer borde givit Sverige ett stabilt överskott i bytesbalansen under 1987 och en rad år framöver. För det första har kronan genom anknytningen till den fallande dollarn i praktiken devalverats. För det andra gav de sänkta oljepriserna under fjolåret en förbättring av bytesbalansen på 15 miljarder. För det tredje kom utförsäljningen av oljelagren 1987 att medföra en förbättrad bytesbalans med i storleksordningen 3 miljarder kronor. De terms of trade-förstärkningar i storleksordningen 20 miljarder som skedde 1986 har försvunnit på mindre än två år. Det är djupt allvarligt och visar att Sveriges ekonomiska balansproblem kvarstår.

Ett högst reellt ekonomiskt problem är det hot mot delar av ekonomin som miljöförstörelsen utgör. Skogsindustri, fiske, jordbruk och turism är närlingar som i dag direkt drabbas av miljöförstörelsen. Till detta skall läggas samhälleliga kostnader såsom stora kostnader för sjukvården, produktionsbortfall, korrosionsskador på byggnader m. m. De sammanlagda miljökostnaderna har i vissa sammanhang beräknats till ca 6 % av bruttonationalproduktionen eller närmare 60 miljarder kronor. Därtill kommer effekter i sjukvården.

Ett annat stort problem i dag är att den svenska tillväxten är koncentrerad till några få geografiska områden. Det skapar överhettning inom dessa områden med löneglidning och inflation som följd medan andra områden upplever en recession. Detta förhållande gör en generell stabiliseringspolitik närmast omöjlig att genomföra.

Regeringens ekonomiska politik har lett till ökade regionala obalanser. Under perioden 1976–1982 ökade befolkningen i skogslänen. Den gynn-samma befolkningsutvecklingen var ingen tillfällighet utan ett resultat av

den dåvarande regeringens aktiva närings- och regionalpolitik. Under de senaste åren har 12 län fått vidkännas en kraftig utflyttning. Detta till följd av den ekonomiska politiken som framför allt gynnat exportindustrin och större företag med finansiell kompetens och närhet till finansiella marknader, dvs. framför allt koncentrationsområdenas företag.

Sammanfattningsvis kan sägas att kostnadsökningarna i Sverige fortsätter att överstiga omvärldens, konkurrenskraften försämras och marknadsandelar minskar. En dämpning av konjunkturen kommer att ställa större krav på anpassning av löne- och prisutvecklingen i förhållande till omvärlden, detta om sysselsättning och extern balans skall klaras. Den tredje vägens ekonomiska politik har inte lyckats lösa de grundläggande problemen i svensk ekonomi – den har kommit in i en återvändsgränd.

Mot. 1987/88

Fi24

5 Centerns ekonomiska politik

5.1 Mål för den ekonomiska politiken

De traditionella målen för den ekonomiska politiken har varit full sysselsättning, jämn fördelning, hög tillväxt, prisstabilitet och balans i utrikesaffärerna. De centerledda regeringarna lade till målet om regional balans vilket även den nuvarande socialdemokratiska regeringen efter centerkritik anammat. Detta har dock inte föranlett någon förändring av socialdemokraternas praktiska regeringspolitik.

En god miljö är en dimension som inte täcks upp av de traditionella ekonomisk-politiska målen men som ändå är relaterad till den ekonomiska politiken. Om hänsyn inte tas till miljön riskerar den ekonomiska politiken att inriktas mot mål som ligger vid sidan av välfärd och livskvalitet. Centern anser därför att *en god miljö* skall vara ett centralt mål i den ekonomiska politiken.

Det innebär bl. a. att miljöhänsyn måste byggas in i den svenska marknadsekonomin. Ekonomin måste ges en större långsiktighet genom att miljökostnaderna förs in i företagen genom miljöavgifter. På så sätt blir den ekonomiska politiken ett effektivt instrument för att stimulera utnyttjande av miljövänligare produktionsmetoder. Vi har bl. a. i våra miljömotioner visat i ett helhetsperspektiv hur detta bör ske. Regeringen har tyvärr svårt att frigöra sig från ett betraktelsesätt där miljöåtgärder är ett hinder för tillväxt och inte, som vi ser det, en förutsättning för välfärden och varaktig tillväxt.

Den ekonomiska politiken bör ha följande inriktning:

1. Begränsa den inhemska efterfrågan, framför allt inom de överhettade sektorerna i ekonomin.

Riksdagen har beslutat om åtgärder för att gynna hushållssparandet. Bonusränta skall införas för dem som börjar spara i allemanssparandet under 1988. Möjligheter till ett ideellt sparande skall införas. Vidare aviserar nu ett ungdomsbostadssparande. Dessa åtgärder kommer enligt centerns mening att ha liten effekt för att begränsa efterfrågetillväxten. Det kan noteras att en hushållsparkvot på 5 % skulle eliminera bytesbalansunderskottet.

Vi förordar en rad åtgärder för att strama åt ekonomin:

Mot. 1987/88

Fi24

- Stimulera hushållssparandet genom privata investeringskonton.
- Inför miljöavgifter bl. a. på svaveldioxid- och kväveoxidutsläpp.
- Differentiera momsén genom sänkt skatt på matén men höjd skatt på varor som köps sällan men ofta importeras.

För att få verklig effekt måste förslagen kombineras med åtgärder för ökad regional balans. Det skulle minska trycket på de överhettade marknaderna i koncentrationsområdena.

2. Stimulera investeringarna och småföretagen för att upprätthålla full sysselsättning.

För att upprätthålla sysselsättningen bör utbudssidan (produktionen) stimuleras då den övriga ekonomin stramas åt. Detta sker genom den expansiva effekt sänkningén av arbetsgivaravgiften ger. Genom att en del tas tillbaka genom införandet av miljöavgifter och detta kombineras med åtgärder för regional balans fås den största positiva effekten i tjänstesektorn utanför koncentrationsorterna. En utjämning är nödvändig för en balanse-rad utveckling.

Vidare måste räntorna enligt centerns uppfattning pressas ned till en rimlig nivå för att få i gång investeringarna. Diskontohöjningen den 28 april visar på brister i finanspolitiken, vilka leder till en oacceptabelt hög räntenivå. En differentierad moms enligt vår modell skulle ha sådana stabiliseringspolitiska effekter att den också verkar dämpande på räntor.

3. Dämpa den nominella lönestegringen

För bibehållen konkurrenskraft krävs relativa prissänkningar jämfört med omvärlden. De största problemen i svensk ekonomi är de alltför höga nominella löneökningarna. Enligt centerns uppfattning måste incitament skapas för samhällsekoniskt acceptabla löneökningar. Vi återkommer senare i motionen till förslag med detta syfte.

4. Begränsa företagens överlikviditet

Den omfattande fusioneringsverksamhet som nu pågår har sin grund i regeringens s. k. tredje vägens politik. Resultatet är koncentration. I stället anser centern att tillgängliga resurser skall användas för konstruktiva investeringar, vilka kan ge den tillväxt som behövs för att bygga ut vård och omsorg.

Centerpartiet har förordat att företagens överlikviditet begränsas för att dämpa fusioneringsverksamheten. Genom förslaget om likviditetsindragning följer regeringen våra intentioner. Det är viktigt att det styrinstrument som skapats används på ett konstruktivt sätt.

5.2 Penning- och kreditpolitiken

5.2.1 Räntepolitiken

Penningpolitiken har under 1987 fått en stram utformning inte minst under våren då räntedifferensen gentemot utlandet blev över 4 %. Penningpolitiken har fått bära en stor del av den stabiliseringspolitiska bördan under det

gångna året. Den bilden kvarstår 1988 och gjordes tydlig bl. a. genom diskontohöjningen den 28 april.

Mot. 1987/88
Fi24

5.2.2 Kredit- och sparandepolitiken

Avregleringen av kreditmarknaden har skapat ett tryck uppåt på lånaandet i hushållen. Hushållen har i viss mån lånat för konsumtion. En stor del av lånen har dock använts till finansiella placeringar och omplaceringar till billigare banklån. Det är av vikt att avregleringen består. Åtgärder för att öka sparandet och minska lånebehovet bör i stället ske genom skatte- och därmed följande automatiska avdragsbegränsningar. Enligt vår mening måste kreditpolitiken inriktas på att öka hushållens sparande.

Under 1980-talet har nettohushållssparandet i Sverige kraftigt minskat och är i dag negativt vilket är unikt i OECD. Den socialdemokratiska strategin sedan 1982 har varit att överflytta sparandet från den privata till den offentliga sektorn med tydlig avsikt att få en större politisk kontroll över investeringarna.

Det finns, enligt vår mening, inte något egenvärde i ett sparande genom statliga budgetöverskott, ej heller i ett sparande i socialförsäkringssystemet (annat än för att utjämna avgiftsuttaget över tiden).

Ett starkt hushållssparande fyller flera syften:

- För det första ger det hushållen ekonomisk trygghet att ha en finansiell buffert.
- För det andra ger ett sparande i egen bostad, aktier, vinstandelsfonder och i eget företag en positiv makt- och ägandespridning i samhället.
- Ett offentligt sparande kräver för det tredje ett högre skattetryck. De skatter som ligger till grund för det offentliga sparandet har därmed en snedvridande effekt på samhällsekonomin.
- För det fjärde innebär ett lågt sparande i hushållssektorn definitions- mässigt en högre konsumtion och därmed en större risk för överhettning med en ökad inflation som följd. En hög konsumtion ger inte minst en press i negativ riktning på bytesbalansen då den privata konsumtionen har ett högt importinnehåll.

Centern anser att sparandet i första hand skall ske i hushållssektorn. Den inriktningen är särskilt viktig mot bakgrund av de nu tecknade löneavtalen och den konsumtionsdämpning hushållssparandet innebär.

Regeringen föreslår nu en extra insättning i allemanssparandet på 5 000 kr. Samtidigt höjs gränsen för totala tillåtna nettoinsättningar från 60 000 till 75 000 kr. Centern motsätter sig inte detta men kräver ytterligare åtgärder eftersom allemanssparandet har sin begränsning. Sparande över dessa nivåer måste ges en mer långsiktig och målinriktad utformning. Främst genom sådana åtgärder skapas ett reellt nettosparande.

Insatser behövs för att göra långsiktigt målsparande verkligt attraktivt. Centern vill därför införa *personliga investeringskonton*.

- Berättigade att öppna ett personligt investeringskonto är desamma som för allemanssparandet. Den sparande skall fylla 16 år senast samma år sparandet börjar samt vara kyrkobokförd i Sverige.
- Insättning får ske på kontot med upp till ett halvt basbelopp per person och år. Det innebär att insättningen skulle maximeras till 12 900 kr. med 1988 års basbelopp som beräkningsgrund. Denna summa undantas från beskattning.
- All avkastning inom kontot blir skattefri så länge pengarna kvarstår på kontot. Förmögenhetsskatt tas ut.
- Beläning av kontot tillåts inte.
- Uttag från beskattning får ske före exempelvis 55 års ålder för investering i egen permanentbostad eller som eget kapital vid start eller övertag av företag. Därvid minskas ingångsvärdet med motsvarande belopp vid realisationsvinstbeskattning. Kontot bör även kunna öppnas för köp av aktier.
- Uttag tillåts för alla medel på kontot fram till dess kontoinnehavaren fyller exempelvis 55 år. Uttag kan ske med maximalt 20 % av kontots högsta värde per år. Medlen får med andra ord tas ut under en 5-årsperiod. Uttagen justeras för kontots värdeförändring under perioden. Efter 5-årsperioden (exempelvis vid 60 år) är de medel som ej tagits ut fria för uttag. Uttaget beskattas vid uttaget enligt inkomstskattereglerna.
- Vid särskilda skäl bör pengarna mot erläggande av avgift kunna tas ut innan åldersgränsen är uppnädd.

Ett system med personliga investeringskonton skulle aktivt kunna bidra till ett ökat enskilt sparande i bank. Det skulle också kunna bidra till ett ökat intresse för att starta eget företag samt att äga sin egen bostad. Detta målsparande riktar sig framför allt till yngre människor. Systemet lämpar sig också utmärkt för pensionssparande.

Detta sparsystem skulle till skillnad från allemanssparandet ge ett system för långsiktigt sparande. Reformen tar bl. a. sikte på att vara ett komplement till institutionaliserat pensionssparande. Personliga investeringskonton kan vara ett sådant komplement. Systemet kan också fylla ett behov för dem som vill trappa ned på arbetstiden tidigare än vid 65 års ålder. Långsiktigheten i placeringarna minimerar risken för skatteplanering. Särskilda begränsningsregler kan behövas för renodlade skatteplaneringsföretag. Slutligen borde en reform av denna omfattning kraftigt stimulera hushållssparandet och därmed minska konsumtionstillväxten.

Regeringens förslag till ungdomsbosparande samt tilläggsdirektiv till regionalpolitiska utredningen om nyetableringskonton visar att den principiella motviljan mot personliga investeringskonton nu håller på att brytas. I sak är det viktigt att ungdomsbosparandet inte är institutionellt begränsat. Risksparande i aktiefonder bör därför inte automatiskt uteslutas. De bör också kunna ses som en inkörsport till personliga investeringskonton. De av oss förordade kontona bör kombineras med en lånerätt för ungdomar under 28 år, kopplad till sparmålet.

För att stimulera sparandet i övrigt bör *sparavdraget höjas* för att undvika en urholkning. Sparavdraget bör ej utgå till dem som utnyttjar privata investeringskontot. Höjningen bör samordnas med införandet av personliga investeringskonton.

Mot. 1987/88
Fi24

Möjligheterna för föräldrar att spara åt sina barn utan negativa skattekonsekvenser bör förstärkas, t. ex. genom den av oss i särskild motion förordade höjningen av gränsen för gävo beskattningen.

Småföretagsbeskattningen bör reformeras genom bl. a. minskade arbetsgivaravgifter och slopad förmögenhetsskatt på arbetande kapital. Detta har utvecklats i särskilda motioner från centerpartiet.

Räntan måste pressas ned

I dag är räntenivån i omvärlden mellan 2 och 3 % lägre än i Sverige. Genom en stram finanspolitik, utförsäljning av statlig egendom samt avveckling av valutaregleringen kan räntan i Sverige pressas ned. Detta skulle gynna industriinvesteringar.

En viktig komponent i en räntepressande politik är en restriktiv finanspolitik. Centern har i sitt budgetalternativ pekat på vägen att minska statens utgifter för bl. a. arbetslöshetsförsäkring och bostadssubventioner.

Ett annat sätt att pressa ned räntorna är försäljningar av vissa statliga företag. Centern har föreslagit utförsäljningar i en takt motsvarande 5 miljarder kronor per år.

Ett minskat statligt upplåningsbehov minskar trycket på penningmarknaden, vilket verkar nedpressande på räntan. Detta i sin tur stimulerar produktiva investeringar vilket ger en produktionstillväxt på sikt. Alternativt minskar det statliga behovet av skatteuttag, vilket ger minskade störningar i ekonomin.

5.2.3 Valutapolitiken

En komponent för räntepressande politik är att avveckla valutaregleringen. Under de senaste åren har kapitalmarknaderna i många länder avreglerats. Exempel finns att hämta i Norge, Danmark, Storbritannien, Frankrike, Holland, Västtyskland och Japan. Den mest omfattande avregleringen sker inom den europeiska gemenskapen där ett omfattande integrationsarbete pågår. Erfarenheterna från dessa länder är i huvudsak positiva, inte minst ifrån Danmark, som upplevt en omfattande kapitalimport efter avregleringen.

Sverige har tagit en rad steg mot en mindre reglerad kapitalmarknad. Bl. a. har utlåningstaket för bankerna, utlandsupplåning vid utlandsinvesteringar och den s. k. prioriterade obligationsmarknaden avskaffats med positiva effekter bl. a. vad gäller hushållens möjligheter att låna. Även statens lånemöjligheter har förbättrats till följd av en bättre fungerande andrahandsmarknad. På det hela taget har avregleringen varit till gagn för samhällsekonomin. Centern anser att det finns goda skäl att gå vidare i avregleringssträvandena.

Centern anser att valutaexporter bör få rätt att förvärva svenska kronobligationer. Detta skulle medföra en kapitalimport och en minskad

upplåningskostnad för staten. Dessutom skulle de utländska placerarna ta valutarisken och inte staten, till skillnad från den upplåning som skedde i slutet på 1970-talet. Dessutom skulle ett frisläppande av kronobligationshandeln föra med sig en stark nedpressning av den svenska räntenivån, vilket skulle gynna investeringarna inom landet.

För det andra bör förbudet mot köp av utländska aktier upphävas. Nuvarande bestämmelser är osymmetriska. Valutautlåningars förvärv av svenska börsaktier är i huvudsak fria, medan svenska medborgares förvärv av utländska börsaktier hindras. Detta innebär bl. a. att svenska företag inte kan riskminimera sina aktieportföljer genom att investera i aktier i olika länder med olika konjunkturcykler. Detta ger högre kapitalkostnader för svenska företag jämfört med utländska.

Mot. 1987/88
Fi24

5.3 Lönebildningen

För att regeringens inflationsmål skall uppnås och de konkurrenskraftförbättringar som erhöles genom devalveringarna 1987 och 1982 värnas, krävs att ökningstakten i lönekostnaderna blir markant lägre än under den första delen av 1980-talet. Detta skulle innebära ett betydande trendbrott i förhållande till de senaste årens lönekostnadsutveckling.

Lönekostnad per producerad enhet för verkstadsindustrin.

Genomsnittlig årlig förändring i % 1980–1987 nationella valutor.

Italien	+ 8.5
Norge	+ 6.8
Frankrike	+ 5.5
Sverige	+ 4.8
Danmark	+ 3.3
Storbritannien	+ 2.8
Finland	+ 2.3
Holland	+ 2.1
Belgien	+ 1.8
USA	+ 1.8
Västtyskland	+ 1.3
Japan	– 0.4

De flesta är eniga om att kostnadsökningstakten måste pressas ned. Varken långtidsutredningen eller regeringen har dock angett hur nedpressningen skall gå till. Alternativen till en lägre kostnadsutveckling är dock inte speciellt attraktiva. En fortsatt hög kostnadsutveckling kan för det första tvinga regeringen till en kraftig åtstramning av ekonomin för att via en högre arbetslöshet pressa ned inflationen. Detta är den strategi man valt i många av Europas stater i övrigt. Inflationen har visserligen pressats tillbaka, men det har skett till priset av en långvarigt hög arbetslöshet med stora samhällsekonomiska och sociala kostnader som följd.

Det andra alternativet är att förstärka konkurrenskraften genom upprepade devalveringar. Detta alternativ kommer med stor sannolikhet att innebära accelererande kostnadsökningar. Detta är i praktiken vad som nu händer. Genom den starka knytningen till dollarn har kronan devalverats i takt med dollarfallet och konkurrenskraften klarats bl. a. tack vare valutakursförändringarna.

Ett tredje alternativ är att helt ge upp prisstabilitetsmålet och låta växelkurserna fluktuera fritt. Centern anser detta vara en klar ambitionsnivå-sänkning i den ekonomiska politiken som med kraft måste avvisas. Slutsatsen är att kostnadsökningarna måste begränsas på annat sätt.

Prisstopp har varit regeringens huvudmedicin mot kostnadsökningarna de senaste åren. Rörliga priser är dock nödvändiga i ett dynamiskt ekonomiskt system. Prissystemet reflekterar produktionskostnadsförändringar, ändringar i konsumenternas smak m. m. Långvariga prisstopp orsakar därför stora samhällsekonomiska förluster.

Forskningsresultat visar också på att prisstopp snarare haft en pådrivande effekt på inflationen. Centern avvisar därför prisstoppet som ett medel i den ekonomiska politiken, dock med undantag för exceptionella förhållanden.

En form av statliga ingrepp är att genom politiska beslut på förhand göra allmänna inkomstpolitiska utfästelser som t. ex. omläggningar av skatteskalor och införande av löntagarfonder. Detta kan t. ex. ske genom att regeringen inträder som avtalsslutande part och sluter "sociala kontrakt", s. k. förhandlad inkomstpolitik. Den generella slutsatsen man kan dra från andra länder är att man där inte lyckats uppnå den återhållsamhet i lönebildningen som eftersträfvats. Lönebildningen skall enligt centerens mening ske i förhandling mellan fria parter.

En annan form av statlig inblandning är lagstiftning mot löneökningar. Detta skjuter dock bara upp löneökningarna i tiden och ger ingen långsiktig lösning. Om den sortens ingrepp skulle utnyttjas under en längre period blir konsekvenserna orimliga och arbetsmarknadsparterna fräntas både frihet och ansvar. Lönesystemets förmåga att styra arbetskraft till olika sektorer urholkas, med välfärdsförluster som följd. Centern avvisar även denna form av statlig inkomstpolitik.

Centern har uppfattningen att alltför svaga incitament för att uppnå samhällsekonomiskt acceptabla löneökningar är orsaken till problemen. En rad åtgärder är nödvändiga för att få ned kostnads- och löneökningstakten:

1. Regeringen måste trovärdigt deklarera att för höga löneökningar *inte* kommer att pareras genom devalveringar. En fast växelkurs måste vara en norm för den ekonomiska politiken. Finans- och penningpolitiken måste syfta till att understödja en fast växelkurs. Arbetsmarknadens parter får därmed ta ett större ansvar för den försämrade konkurrenskraft som uppstår vid för höga löneökningar.

2. En politik för regional balans måste föras som minskar den överhettning som finns i vissa regioner, medan andra regioner har problem med arbetslöshet. Överhettningssymtom och löneglidning är i dag störst inom storstadsområdena. En politik för regional balans är ett nödvändigt medel mot löneglidning och kostnadsökningar.

3. En sänkt skatt på maten genom en differentiering av momsen är en reform som har brett stöd i löntagarorganisationerna. En sådan reform kan skapa förutsättningar för lägre löneökningar.

4. Arbetsgivaravgifterna får inte höjas, utan skall helst sänkas. Den samhällsekonomiska ramen för lönekostnadsökningarna får inte intecknas av staten.

5. En skattereform måste innebära marginalskattesänkningar men också en minskning av de marginaleffekter som skatteskalen och inkomstprövade bidrag tillsammans ger. Detta skulle medföra att ett lägre lönepaslag ger samma köpkraftsökning och underlättar låga nominella löneökningar. En ensidig marginalskattesänkning i de högsta inkomstskikten skulle dock skapa stora fördelningspolitiska spänningar på arbetsmarknaden med kompensationskrav som följd. En marginalskattesänkning måste därför kombineras med fördelningspolitiska insatser.

6. Tillväxttakten i den offentliga konsumtionen måste begränsas för att ge utrymme för reallöneökningar. Skattetrycket får inte öka utan bör på sikt minska.

7. En samordning av olika avtalsperioder bör eftersträvas. Konkurrensen mellan arbetstagarorganisationerna ökar kraftigt när avtal som sluts påverkar avtal längre fram. Överlappande avtalsperioder motverkar också att en effektiv antiinflationspolitik kan föras. Längsiktiga avtal bör i större grad eftersträvas för att skapa en stabilare situation.

8. Arbetslöshetsförsäkringen bör bli obligatorisk. Utformningen bör ske så att löntagarorganisationerna via arbetslöshetskassorna stimuleras att ta hänsyn till de kostnader för arbetslöshet som för närvarande inte påverkar organisationens medlemmar men ändå uppkommer bl. a. genom löneavtalen. Obligatoriskt medlemskap i arbetslöshetskassorna medför att dessa också belastas av kostnader för arbetslös ungdom. Finansieringen av kassorna skall i större utsträckning än i dag ske genom egna avgifter. Statens andel av a-kassornas finansiering bör nu minska från 95 till 90 % med utjämning mellan kassorna. Detta skulle förstärka incitamenten för återhållsamhet i lönerörelsen. Arbetstagarna får själva via högre egna avgifter bära kostnader för den högre arbetslösheten som för höga avtal orsakar.

De ovan nämnda åtgärderna skulle enligt vår uppfattning kunna skapa förutsättningar för kostnads- och löneökningar på en rimlig nivå i framtiden. Problemet är dock att *växla ned* löneökningar och kostnader till denna rimliga nivå. Snabb löneglidning för vissa grupper på arbetsmarknaden underlättar inte uppgiften.

För att åstadkomma en nedväxling inom den offentliga sektorn kan kassabegränsningar (s. k. cash limits) vara ett medel. Regeringens hantering av detta har misslyckats av bl. a. följande skäl:

- Regeringen har valt att enbart ange ramen för löneökningar, ett s. k. lönetak. Löneökningar utöver ramen skall mötas med effektivitets- och produktionshöjande åtgärder eller besparingar. Kassabegränsningen måste, om detta skall vara möjligt, avse det totala anslaget till verksamheten.
- Regeringens löneram på 4 % var avsedd som ett tak men blev ett golv från vilket löneförhandlingarna utgår. Regeringen anger att man avser att upprepa den bravaden även för 1989.
- Kassabegränsningarna måste följas av en decentralisering av förhandlingarna till myndighetsnivå där eventuella besparingar i verksamheten kan vägas mot ökade löner. Regeringen har endast gett en ram för centrala förhandlingar. Att väga lönekostnader emot andra utgifter är ogörligt att genomföra på central nivå.

- Förhandlingarna måste utgå från strikta regler för verksamhetens miniminivå. Annars blir innebörden att parterna genom avtal kan förändra även den politiskt beslutade omfattningen och inriktningen av den statliga verksamheten. Detta är oacceptabelt!
- Systemet måste vidare kunna garantera statens personalrekrytering genom att skillnader i löneökningar inom totalramen tillåts.

Enligt vår mening bör sådana åtgärder också vägas in i övervägandena kring den mål- och resultatorienterade styrningen.

5.4 Skattepolitiken

Av avgörande betydelse för ekonomins funktionssätt är skattesystemets utformning. Detta inte minst då en stor andel av BNP tas in i skatt årligen. Utformningen av skatteregler får då särskilt stor betydelse för den ekonomiska incitamentstrukturen.

Centern förespråkar en differentierad moms med lägre skatt på basmat och högre skattesatser för varor som köps sällan. Detta är en modell som de flesta europeiska länder redan tillämpar och som också den europeiska gemenskapen väntas införa då harmoniseringen av momssystemen inom EG fortgår.

En differentierad moms med tre skattesatser innebär – förutom den fördelningspolitiska effekten – att en stor del av de importerade sällanköpsvarorna skulle få en prishöjning. Detta skulle utan tvekan få en betydande effekt på möjligheten att upprätthålla en extern balans. Centern begär förslag från regeringen om en differentierad moms i fördelnings- och stabiliseringspolitiskt syfte.

Sverige toppar den internationella skatteligan vad gäller skattekvoten. Andra högskatteländer som Holland, Norge, Belgien och Frankrike ligger enligt OECD:s statistik betydligt under den svenska nivån med ett skattetryck (skatteintäkterna i procent av BNP) på ca 45 % jämfört med Sveriges 57 %.

Ökningen av skattetrycket i Sverige ägde framför allt rum under perioden 1961–1976. Skattekvoten ökade då från 30 % till 51 %. Skattekvoten var i stort sett oförändrad mellan 1976 och 1982. Den marginella ökning som skedde under 1977 var hänförlig till beslut tagna innan regeringsskiftet 1976. Efter 1982 har skattetrycket ökat med ytterligare 7 %.

Skattetrycket måste enligt centerns uppfattning sänkas. I takt med att hushållssparandet stimuleras bör sparandet i offentlig sektor kunna minska och ge möjlighet för sänkt skattetryck.

Senare års höjda skattetryck är dels en följd av regeringens aktiva skattehöjningsförslag, dels en konsekvens av regeringens passivitet inför obalanser i ekonomin. För höga löneavtal och för lågt hushållssparande leder till att såväl inkomstskatten som statens momsintäkter ökar kraftigt. Kraftfulla sparstimulanser, så som vi förordar, blir därmed ett av de främsta medlen att sänka skattetrycket.

Det nuvarande skattesystemet bör reformeras i syfte att effektivisera och vitalisera ekonomin. Det nuvarande skattesystemet har en rad negativa effekter på samhällsekonomin:

För det första medför det höga skattetrycket i sig att de samhällsekonomiska förlusterna blir stora. Därför är det nödvändigt att få ned det totala skattetrycket. Detta måste dock ske i en sådan takt att välfärden inte hotas.

För det andra medför den höga beskattningen på arbete en rad negativa effekter:

- Det sker en snedvridning bort från arbete till mer kapitalintensiva resp. mer råvaruintensiva produktionsmetoder.
- De höga marginaleffekterna lockar till att ta ut ersättningar för arbete som skattefria förmåner. Detta urholkar skatteunderlaget och medför högre skattesatser.
- Den internationella konkurrenskraften försvagas. De höga marginaleffekterna medverkar till löneglidning och försvårar samhällsekonomiskt acceptabla löneökningar.
- Den småföretagsverksamhet som bedrivs som enskild firma eller handelsbolag beskattas hos ägarna. Kombinationen av hög inkomstskatt, egenavgifter och förmögenhetsskatt på arbetande kapital medför en kraftig broms på nyföretagande.

För det tredje gynnar aktiebeskattning institutionellt koncentrerat ägande och missgynnar ägande i hushåll. Detta faktum hotar på sikt mångfalden och därmed drivkraften i marknadsekonomin.

För det fjärde är bolagsskatten konstruerad för att passa varuproducerande företag. Den privata tjänstesektorn missgynnas kraftigt.

- Sänkta marginalsatser.
Målsättningen måste vara att samtliga grupper får lägre marginaleffekter. Skatteuttaget bör vara högst 45 % i de vanligaste inkomstlägena. Marginalsatserna på en inkomstökning bör enligt vår mening vara högst 65 %. Genom att flytta den s. k. brytpunkten till 45-procentsgränsen minskar automatiskt effekterna av avdrag från nuvarande maximalt 50 % till 45 %. Skattesänkningarna bör bytas mot minskade löneökningar i en avtalsrörelse. Inkomstskatteskalen bör inflationsskyddas.
- En mer likvärdig behandling av olika inkomstslag för att minska möjligheterna till skatteflykt. Kapitalvinstbeskattningen skall vara neutral.
- Enskilt ägande av aktier bör främjas framför institutionellt ägande. Det gynnar ett decentralistiskt näringsliv.
- Skattebasen breddas och skattesatserna sänks i företagsbeskattningen. Tjänste- och varuproducerande företag resp. små och stora företag skall ha likvärdig skattebelastning.
- Särskilda regler måste gälla för egenföretagarna för att dessa skall få en likvärdig skattebehandling. I centerns motion om näringspolitiken föreslogs en omläggning av löneskatter och egenavgifter till förmån för småföretagare. Reformen finansieras i sin helhet inom avgiftssystemet. Våra förslag innebär i en första etapp en sänkning av sjukförsäkringsavgiften med 5 procentenheter på en lönesumma upp till 500 000 kr., vilket motsvarar en skattesänkning på nästan 25 000 kr. Vidare föreslår vi att egenavgifter inte tas ut för inkomster motsvarande 1 basbelopp, för närvarande 25 800 kr., vilket innebär en avgiftsminskning på ca 10 000 kr.

Förslagen innebär att samtliga företag med en lönesumma under 2,5 milj. kr. får en sänkning av sina arbetsgivaravgifter. Förmögenhetsbeskattningen av arbetande kapital för småföretag avskaffas.

Mot. 1987/88

Pi24

- Vinstdelningsskatten och löneavgiften som går till löntagarfonderna skall avskaffas. Löntagarfonderna skall avvecklas i enlighet med det förslag som presenterats i riksdagen.

Inför 1989 har inga skatteskalor ännu fastställts. Vi förutsätter att regeringen under året kommer att lägga fram förslag som inflationsskyddar 1988 års skatteskalor. De stora förändringarna bör ske i en total avvägning vid en större reform. Det finns dock anledning att genomföra skattesänkningar redan nästa år som ett aktivt led i lönerörelsen för 1989. Regeringens aviserade förslag om en sänkt marginalsatt med 3-4 % för heltidsarbetande kan inte värderas förrän den fullständiga fördelningspolitiska effekten framstår, bl. a. som en följd av finansieringen.

Enligt vår mening måste marginalsatten sänkas. En skattereform för 1989 förutsätter sådana justeringar att nya fördelningspolitiska spänningar inte uppstår. Detta syfte uppnås genom höjt grundavdrag och sänkning av de högsta kommunalskatterna. Tas inte sådana hänsyn, riskerar man att försvåra avtalsrörelsen - inte att underlätta den.

Vi har i vår energimotion pekat på möjligheten att höja grundavdraget med 1 500 kr. till totalt 11 500 kr. En sådan skattesänkning - lika för alla - skall finansieras med höjd oljeskatt, vilken också skall kompensera effekterna i den kommunala ekonomin. Också förslaget om sänkt matskatt är en central del i en skatteomläggning med fördelningspolitisk profil.

Med dessa riktlinjer tillgodoses också de förslag rörande den statliga skatteskalan och grundbeloppet som vi som ett led i avtalsrörelsen föreslog i januari.

Det största skatteproblemet för 1989 är emellertid kommunalskatterna. Vi har de senaste åren haft en kraftig indragning till staten av kommuners och landstings resurser. Behoven att utveckla och förstärka insatserna inom vård, omsorg och skola är stora. Inte minst 1988 års lönerörelse driver upp kommuners och landstings kostnader utan att skapa ny verksamhet. I detta läge finns en allvarlig risk för att kommunalskatterna 1989 höjs kraftigt. Detta måste ses som det allvarligaste hotet mot såväl marginalsattesänkningen som fördelningspolitiken.

Den starka kostnadsökning som drabbar kommunerna till följd av ett högt löneavtal motsvaras av höjda skatteintäkter. Med den ordning som nu finns kommer dessa emellertid kommunerna till del först efter två år. Under tiden kan kommunerna t. o. m. ha tvingats höja skatten för att klara ut situationen. Detta är ingen bra ordning. Regeringen bör därför pröva förutsättningarna att skapa ett mer omedelbart samband mellan löneutveckling och kommunernas skatteintäkter.

Statens insatser måste särskilt gälla den kommunala skatteutjämningen. Regeringen måste agera i denna fråga innan det kommunala budgetarbetet kommit in i sin slutfas. Överläggningar bör tas upp med kommun- och landstingsförbunden.

Ett skatteförslag skall medverka till att skapa bra förutsättningar för en

kommande avtalsrörelse. Så kan en samhällsekonomiskt och fördelningspolitiskt acceptabel uppgörelse nås.

Det av regeringen införda schablonavdraget gynnar bara dem som inte har utgifter för inkomsternas förvärvande. Dessutom undantas pensionärerna/småföretagarna från detta avdrag. Schablonavdraget bör därför enligt vår åsikt sänkas med 1 000 kr. Denna post ingår i finansieringen av värnadsbidragsreformen.

Vidare bör en *uranskatt* införas som finansieringskälla för en sänkning av skatten på arbete. Även andra råvaruskatter kan prövas. Dessa stimulerar till återanvändning och ger incitament till en teknikutveckling mot mer resurssnål produktion. Erfarenheterna bör lämpligen hämtas från det danska råvarusystemets uppbyggnad.

Enligt vår uppfattning är miljöavgifter en annan intäkt vilken kan finansiera en skattereform. Centern har i en särskild motion föresprakat ett systematiskt användande av miljöavgifter för att minska utsläppen även under givna tillståndsnivåer. Avgifterna skall motsvara de samhälleliga kostnader som utsläppen orsakar.

En femte källa är en breddad skattebas för mervärdeskatten.

Med denna inriktning på en skattereform gynnas sparande, arbete, företagande, miljöhänsyn, hushållning och decentraliserat ägande.

Centerns skatteförslag kan schematiskt beskrivas på följande sätt:

	Sänkt skatt	Höjd skatt
Statlig inkomstskatt	x	
Kommunal inkomstskatt	x	
Arbetsgivaravgifter	x	
Skatt på mat	x	
Skatt på uran		x
Skatt på olja		x
Skatt på sällanköpsvaror		x
Skatt på alkohol		x
Skatt på tobak		x
Skatt på naturresurser		x

I kompletteringspropositionen aviserar regeringen en skärpning av generalklausulen i skattelagstiftningen. När socialdemokraterna fick majoritet efter 1982 års val förändrade de generalklausulen så att den omgavs med större osäkerhet för den enskilde.

Centerpartiet har i motioner förordat att reglerna av rättssäkerhetsskäl borde utformas i enlighet med det ursprungliga beslutet. Enligt centerpartiets mening är de principiella rättssäkerhetsaspekterna av sådan räckvidd att, därest de ursprungliga reglerna inte återinförs, riksdagen bör besluta upphäva reglerna om en generalklausul i skattelagstiftningen.

Mot. 1987/88
Fi24

En förutsättning för ett demokratiskt samhälles utveckling är att välståndet fördelas på ett rättvist sätt dels mellan olika grupper av människor, dels mellan människor i olika delar av landet. Alla måste ha en ekonomisk grundtrygghet. Detta gäller särskilt vid alderdom, sjukdom, handikapp och arbetslöshet.

Den allmänna försäkringen har mer och mer blivit en försäkring mot inkomstbortfall. Grundskyddet har relativt sett försvagats. Skillnaderna i förmåner har ökat. Människor utan förvärvsinkomster hamnar vid sidan av de flesta försäkringsförmåner. Detta gäller inte minst de som ställs utan arbete och på så sätt får ett svagare socialförsäkringsskydd. Därför har centern föreslagit att trygghetssystemet i större utsträckning måste byggas upp enligt grundtrygghetsprincipen.

Två huvudingredienser i fördelningspolitiken är skatter och transfereringar. Det är viktigt att detta motiv för beskattningen inte tappas bort i kommande skatteutredningar. En marginalskattereform är nödvändig på grund av de negativa samhällsekonomiska effekter inkomstskatterna orsakar. En sådan reform får dock inte innebära att fördelningsmålet urholkas. Därför motsätter sig centern en marginalskattereform finansierad med ett slopat eller reducerat grundavdrag eller höjd moms på bl. a. mat. En sänkt marginals katt förutsätter enligt centerns åsikt att den kombineras med en förstärkt fördelningsprofil i mervärdeskatten och rättvisare kommunalskatter.

Sänkt skatt på basmat och höjd skatt på sällan köpta varor skulle kunna bli en aktiv del i fördelningspolitiken då inkomstskattens progressivitet minskar. Detta ger en jämnare fördelning utan höjt skattetryck.

Tillgång till offentlig service till rimliga avgifter och jämförbara kommunala skatter är ett annat fördelningspolitiskt krav. Undersökningar visar på skillnader för en tvåbarnsfamilj med över 18 000 kr./år beroende på i vilken kommun de bor. En rättvisare kommunal skatteutjämnning är en nödvändig fördelningspolitisk reform.

Transfereringarna till barnfamiljerna har en hög fördelningspolitisk träffsäkerhet och bör förstärkas. Centern föreslår att ett vårdnadsbidrag för alla småbarnsföräldrar med barn i förskoleåldern införs.

Studiestöd har en dokumenterat god fördelningseffekt. Den ökande skuldbördan och de knappa levnadsförhållandena under studietiden motiverar en höjning av studiemedlen. Detta skulle också kunna minska den sociala snedrekryteringen, vilket ytterligare skulle förstärka den fördelningspolitiska effekten. Centerns förslag på studiemedelssidan är inriktat på att väsentligt minska skuldbördan.

Även de sämst ställda pensionärerna behöver en förstärkning. Centern har föreslagit att compensationen till pensionärerna efter devalveringen inte borde utgå i form av ett högre basbelopp utan i form av ett ökat pensionstillskott och ökad folkpension. Dessutom bör det s. k. friäret på sjukhuset bibehållas.

Arbetsmarknads- och regionalpolitiken är två andra viktiga områden för

att uppnå en rättvis fördelning. Arbete, utbildning och service i hela landet är viktiga fördelningspolitiska mål.

Regionalpolitikens främsta uppgift är att förändra de enskilda regionernas produktionsförutsättningar och näringsstrukturer så att en livskraftig utveckling kan åstadkommas i hela landet.

I andra hand måste de effekter som uppstår vid en alltför snabb strukturförändring i vissa regioner eller på vissa orter lindras. Detta för att förhindra alltför stora sociala kostnader. Ett litet antal människor skall inte behöva betala priset för den ekonomiska tillväxten. Kostnaderna liksom vinsterna skall delas solidariskt.

Regional balans minskar risken för överhettning och löneglidning och ger möjlighet att föra en generell stabiliseringspolitik. Utvecklingen under de senaste åren har medfört en kraftigt accelererande regional obalans. Under slutet av 1970-talet ökade befolkningen i skogslänen. Denna trend har nu vänt. Enligt långtidsutredningen har 12 av länen haft en nettoutflyttning under 1980-talet. Den socialdemokratiska regeringen har medvetet eller omedvetet underlättat denna utveckling genom beslut rörande bebyggelse, kommunikationer, näringsliv, utbildning m. m. Inte heller värriksdagens beslut innebär något trendbrott i dessa avseenden.

5.6 Åtgärder för en långsiktigt balanserad tillväxt

Tillväxt behöver enligt centerns uppfattning inte stå i motsatsställning till hushållning med naturresurser eller en god miljö. Vi förespråkar en politik som ger förutsättningar för en balanserad tillväxt och därmed stigande välfärd. Tillväxten måste komma hela landet till del. Målet bör vara en decentraliserad samhällsstruktur där det råder balans såväl inom som mellan olika regioner. Uppnås inte detta skapas problem såväl inom som utom storstadsregionerna.

Långtidsutredningen pekar på att relativprissänkningar krävs i det längre perspektivet för bibehållna marknadsandelar. Det finns dock möjlighet att påverka andra förutsättningar för den svenska konkurrenskraften. Centern vill föra en politik för långsiktig, balanserad tillväxt genom satsningar på utbildning, infrastruktur, ökad konkurrens inom offentliga sektorn och minskade regleringar.

Centern har en längre period i sitt budgetarbete prioriterat utbildningsområdet. Upprustning av skollokaler, egna böcker, bättre skolmat, mindre skolor och klasser är förslag som centern verkat för. Socialdemokraterna har vid samtliga tillfällen motsatt sig dessa förslag och i stället föreslagit stora besparingar på skolans område.

Kvalitativt högtstående och flexibel utbildning på alla nivåer är av avgörande betydelse för konkurrenskraft på sikt. Investeringar i form av utbildning och forskning har också en stor regional betydelse. Framtidsstudier visar att en betydande del av tillväxten kommer att ske runt de stora universitetsorterna. Det är därför inte minst ur regional synpunkt viktigt med en decentraliserad högskola. Centern vill förstärka de lokala högskolorna i skogslänen, Bergslagen samt sydöstra Sverige. Målsättningen bör vara minst en högskola i varje län. Dessutom bör de fasta forsknings-

resurserna spridas även utanför universitetsorterna – i första hand bör Örebro, Växjö och Karlstad bli aktuella.

Mot. 1987/88
Fi24

Centern anser det också angeläget med en kraftig utbyggnad av kortare tekniska och ekonomiska högskoleutbildningar, och vi ser det som naturligt att dessa utbildningar i första hand knyts till de mindre högskolorna för att främja en regional utveckling.

Andra typer av infrastruktursatsningar är också viktiga för en regional utveckling. En grundläggande förutsättning för en balanserad tillväxt är fungerande kommunikationer i alla delar av landet. I vår trafikmotion har vi visat hur en utveckling av vägar, järnvägar och flyg bör ske. Centern har i tidigare motioner föreslagit en omfattande satsning för förnyandet av VA-nätet.

För att uppnå en god konkurrenskraft även i ett längre perspektiv krävs att svensk industri hävdar sig väl inom de områden som internationellt sett växer snabbast. Därför är skapande av ett gott klimat för tjänsteproduktion och kunskapsintensiv produktion viktigt.

Något som oroar är att den privata tjänstesektorn har en regional koncentration med 47 % av alla förvärvsarbetande till storstadsregionerna. 30 % finns i Stockholmsregionen. Med ett regionalt tillväxtförlopp där sysselsättningsökningen skulle ske proportionellt mot dagens sysselsättningsfördelning skulle vi få en ökning med ca 70 000 förvärvsarbetande i storstäderna, varav 46 000 i Stockholmsområdet. Starka tendenser föreligger emellertid till en ännu större koncentration till Stockholmsområdet.

Kraftfulla åtgärder behövs för att stimulera regional tjänsteproduktion. Vi förväntar oss förslag från regeringen i detta avseende. Bl. a. måste det statliga stödet till investeringar i större utsträckning inriktas på immateriella investeringar. Det regionalpolitiska stödet bör kunna användas till andra investeringar än bara maskiner och byggnader.

Den privata tjänstesektorns tillväxt försvåras av en rad regleringar och statliga tjänstemonopol. En rad avregleringar bl. a. på trafikpolitikens område bör ske liksom en uppluckring av vissa av de offentliga verksamheternas monopolställning.

Andra typer av regleringar som hämmar den ekonomiska utvecklingen är valutaregleringen, prisregleringen och byggnormen.

En långsiktig ekonomisk utveckling i en marknadsekonomi är starkt beroende av stabila politiska villkor. Ekonomiska aktörer är vana vid att beräkna de ekonomiska risker som rör konjunkturer, valutakurser m. m. Däremot är de politiska riskerna med nya pålagor och regleringar svårbedömbara. Den kortsiktighet och ryckighet som präglat regeringens politik de senaste åren har förstärkt denna osäkerhet. Detta innebär att färre vågar ta risker varvid investeringar tenderar att utebli. Det är väsentligt med ett stabilt politiskt handlande för att uppnå en långsiktig ekonomisk utveckling.

Centern anser vidare att en långsiktigt god konkurrenskraft kräver en satsning på småföretagen. De är en grund för teknisk utveckling och har stor betydelse vid skapandet av nya arbetstillfällen. Undersökningar visar att familjeföretagen stått för motsvarande hela sysselsättningsökningen under 1980-talet.

Den offentliga sektorn måste i likhet med den privata effektiviseras. Den totala produktivitetsökningen i ekonomin påverkas i betydande utsträckning av effektiviteten i den offentliga sektorn. Mätningar av den offentliga sektorns produktivitet visar ofta negativa tal. Det beror på att någon marknadsprissättning på offentlig produktion inte sker, vilket medför att kvalitetsförbättringar ej beaktas. Kvalitetsförbättringar består t. ex. av alla nya möjligheter i sjukvården.

Stora svårigheter finns vid traditionella rationaliseringar inom den offentliga sektorn. Negativ produktivitsutveckling och byråkratisering kan brytas genom bättre organisation, kunskapsutveckling, ökad kompetens och teknisk utveckling. Högre effektivitet kan sannolikt också uppnås genom tillåtandet av konkurrens. Detta kan ske genom att tillåta privata och kooperativa komplement till offentliga institutioner. I den kommunala sektorn kan detta ske genom entreprenad och anbudsförfarande. Daghem, vårdhem och läkarcentraler är exempel. Det är viktigt att ta till vara folkrörelser och medborgares möjlighet till aktivt deltagande i viss del av produktionen.

Centern anser att den offentliga sektorn har blivit för tungrodd. En politik för en decentraliserad offentlig service skulle därför på många områden starkt bidra till en effektivisering. I dag går politiken en annan väg: Kronofogdemyndigheter, skatteförvaltning, taxeringsväsende, folkbokföring m. m. centraliseras under den socialdemokratiska regeringen.

Det är också viktigt att den lokala flexibiliteten utvecklas i den offentliga sektorn. Den kommunala självstyrelsen bör förstärkas genom att avskaffa detaljstyrningen av den kommunala verksamheten. Huvuddelen av de statliga specialdestinerade bidragen till kommuner och landsting bör överföras till ett skattekrafts- och utgiftsutjämnande bidragssystem. Den statliga styrningen bör istället ske genom målstyrning och ramlagstiftning. På detta sätt kan de som har den bästa överblicken avgöra insatsernas omfattning och inriktning beroende på lokala förutsättningar. Detta skulle avgjort förbättra effektiviteten i den primär- och landstingskommunala sektorn.

6 Budgetalternativet

Från riksdagens sida har det i år varit hart när omöjligt att i ett sammanhang pröva regeringens budgetalternativ. Orsaken härtill har varit att det fullständiga alternativet inte redovisats. Med 5 miljarder kronor kvar i tillkommande utgifter är riksdagen lika ovetande nu som den var i januari. Vi vet att kostnader för äldreomsorgen och skolan tillkommer. I övrigt har regeringen inte redovisat något. Skatteförslag för 1989 avser regeringen att i sin helhet finansiera.

Av de förslag som presenterats kan vi ändå peka på vissa slutsatser av regeringens politik. Man väljer hellre att höja de högsta pensionerna och slopa pensionärsfriår i sjukvården än att höja de lägsta pensionerna och satsa på sjukvården. Regeringen väljer hellre höjda mjölkpriser för barnfamiljerna än vårdnadsbidrag. Regeringen väljer hellre höjd bensinskatt än att införa en skatt på uran, vilken skulle främja kärnkraftsavvecklingen.

Centerpartiet har i sitt arbete redovisat en politik som ger en starkare budget än regeringens alternativ. Vi har gjort detta samtidigt som våra förslag skulle givit bättre miljö, rättvisare fördelning mellan individer och regioner samt en varaktig tillväxt.

Vi accepterar vissa skattehöjningar vad gäller alkohol och tobak. Vi har också föreslagit miljöavgifter och en skatteomläggning med höjt grundavdrag och höjda oljeskatter. Vi har motsatt oss skattehöjningar vad gäller bensin, kilometerskatt och värdepapper. Vi har angivit grundtrygghetsprincipen som inriktning för arbetslöshetsreformen och därigenom förordat begränsade ökningar av de högsta ersättningsbeloppen. Vi har föreslagit rejäla höjningar av de lägsta pensionerna men väsentligt mindre pensionshöjningar än dem regeringen föreslagit för dem som har högsta ATP.

Under hänvisning till vår motion i januari och finansutskottets beräkningar i FiU 1987/88: 10 förordar vi följande korrigeringar av vårt förslag:

Avvikelser (c) i förhållande till FiU 1987/88:10 och regeringen (preliminärt)

		<i>Anmärkning</i>
Uranskatten	+ 300	Utskottets beräkning utgår från ett genomsnitt under ett antal år. Eftersom produktionen ökat under perioden bör man räkna utifrån de senaste åren då mer uran använts
Studiemedel	— 200	Enligt särskild motion
Arbetslöshet	+ 420	Egenavgift ytterligare 100, besparingar 320
Bränsleskatt	+ 1 000	Lika beskattning av el och värmeproduktion
Skatt på värdepapper	— 1 100	Avslag på "valpskatten"
Vattenfall		Anslaget lyfts ur budgeten, vilket vi accepterar. Vårt sparförslag om 500 på Vattenfalls investeringar kvarstår
Miljöavgifter	+ 1 000	Halvårseffekt
Miljösatsningar	— 65	
●GY	+ 24	
Särvux	— 20	

Den beräknade kostnadsramen för inkomstskattesänkning ligger kvar men kan ej preciseras.

Tillkommande utgifter: vår minskning till 4 000 kvarstår.

Slutsats: Vårt budgetalternativ är drygt 1 miljard kronor starkare än regeringens.

6.1 Särskilda frågor

I propositionen föreslås nya regler för *statliga garantier* för lån. Detta gäller bl. a. garantilånen på jordbrukets område. Jordbruksutskottet har tidigare yttrat sig i detta ärende. Enligt vår mening är det självklart att de nya reglerna enbart kommer att gälla nya garantier. Om reglerna skulle omfatta

redan givna garantier får de i praktiken en rentehöjande effekt för den enskilde. Riksdagen bör ge regeringen detta till känna.

Mot. 1987/88

Fi24

I propositionen anges att sparande i aktiefonder inte är förenligt med *ungdomsbostadssparandets* syften. Härigenom utesluts en nu existerande sparmöjlighet organiserad för de privata bostadsrättsföreningarna. Enligt vår mening finns inte skäl för denna begränsning.

I vårt budgetalternativ från januari förordade vi att man med tanke på de stora reservationerna borde kunna minska anslaget till *beredskapsarbeten* med 300 milj. kr. Detta har behandlats positivt av riksdagen och föranleder nu regeringen avisera en minskning av anslaget med 200 milj. kr. Vi kvarstår vid vår bedömning från januari.

7 Hemställan

Med hänvisning till det ovan anförda hemställs

1. att riksdagen beslutar godkänna de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken som förordas i motionen.
2. att riksdagen beslutar godkänna de allmänna riktlinjerna för budgetpolitiken som förordas i motionen.
3. att riksdagen beslutar godkänna vad som i motionen anförts vad gäller god miljö som ett mål för den ekonomiska politiken.
4. att riksdagen beslutar godkänna vad som i motionen anförts angående lönebildningen.
5. att riksdagen beslutar godkänna vad som i motionen anförts om fördelningspolitiken.
6. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om kredit- och valutapolitiken.
7. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om införande av personliga investeringskonton enligt det anförda.
8. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om stimulanser för ökat sparande i övrigt.
9. att riksdagen beslutar att ungdomsbosparande också skall kunna ske i aktiefond enligt det i motionen anförda.
10. att riksdagen beslutar återinföra de ursprungliga reglerna för generalklausulen i skattelagstiftningen.
11. att riksdagen om yrkande 10 avslås beslutar upphäva reglerna om generalklausul i skattelagstiftningen.
12. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om att avskaffa den allmänna prisregleringslagen.
13. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om riktlinjer för skattepolitiken inför 1989.
14. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att initiativ tas för att minska risken för kommunalskattehöjningar 1989 i enlighet med det anförda.

15. att riksdagen beslutar att beräkna tillkommande utgiftsbehov netto till 4 000 milj. kr.,

Mot. 1987/88

Fi24

16. att riksdagen beslutar att de nya reglerna för statlig garantigivning ej skall gälla gamla lån,

17. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om möjligheten att minska anslaget till beredskapsarbeten.

Stockholm den 11 maj 1988

Olof Johansson (c)

Karl Erik Olsson (c)

Karin Söder (c)

Nils G Åsling (c)

Gunnar Björk (c)

Britta Hammarbacken (c)

Pär Granstedt (c)

Karin Israelsson (c)

Görel Thurdin (c)

Gunnel Jonäng (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Gunilla André (c)

Per-Ola Eriksson (c)

Börje Hörnlund (c)

Agne Hansson (c)

